

ШРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 19.

На Петиву, у Суботу 29. Маја 1871.

ГОДИНА I.

ШРНОГОРАЦ издаје један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УТАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. п.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. п.; четврт ф. 1. 75. п. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се на ред 5 новчића. — Дописи, предлага и све наручбине шилу се уредништву на Петиву преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ТЕЛЕГРАМИ „ЦРНОГОРЦУ.“

ОРИЈЕМ. КАРЛОВЦИ, 24 Маја. — Школски закон с малим изменама до параграфа 149 примљен. Предлагано, да се заведу учитељства (?) у Сомбору, Горњем Карловцу и Пакрацу. Доцније ће се ријешити. Предлог да се предаје учитељима мађарски језик одбачен већином гласова. У бурној сједници говорено да се онда узме и турски (језик?), јер има нашег народа и турске вјере.

Јуче примљен предлог Касапиновића једногласно, да се цару пошаље представка ради потврде и шилања закључења прошлог сабора овамо још за трајања овог сабора.

ИЛОК (у Сријему), 25 Маја. — Свијест народна побјеђује у изборима за сабор. Одушевљење велико. Народни кандидат Грчић са 159 бирача једногласно изабран.

Поздрав Црногорцима.

СПАСАВАЈМО СЕ.

„Момак калуђера Проклопије из Тројнице, кадилука пјеваљског буде послан у варош послом. Дочекају га четири Турчина са ножевима да га посијеку у сред подне код вароши, но он срећом измакне на коњу, само мало коња дохвати ножем. У исти мах наџезе један Србин Стево Вукићев Ненадић, Турци га ухвате и свега испјеку. Чујемо да је умро.“

„Глиша Криви Србин из кадилука пјеваљског оженио сина из села близу вароши. Једну ноћ дођу 20 Колашинаца и ударе му на кућу, но не паћу сина Глишина, него жену његову и одведу је и потурче је и сад је код њих. Код суда су се турског тужили, али није боље.“

„Попа Јосифа из Рожаја, због њекијех договора са Србијом ухвате Турци и поћерају у Сјеницу, ту га силом потурче и наћену му име Јусуф Ефендија, али је једнако у апсу.“

ПОДЛИСТАК.

ПОЖАР У ПАРИЗУ — СУДБИНА ТИЉЕРИЈА.

Крвави рат са Њемачком, одмах за тијем још ужаснији грађански рат, па онда данашње жалосно стање, које неудијева никоме вјере, да неће настати још ужаснија револуција — то су догађаји у Француској, који побућују људе, да разгледе велику прошлост њезину.

И тако је непрекрштана та просторија временом ријетке сјајности и временом необичнијех ужаса! Па опет данашњу слику Париза тешко је наћи у цијелој прошлости тој.

У пошљедњи пет вијекова имала је Француска више ратова него ма која друга држава јевропска. У четрнајестом вијеку броји Француска 43 године рата, од којих 5 година био је грађански рат, 13 година изван а 25 година у граници. Знаменитијех битака било је 14.

У петнајестом вијеку била је Француска 71 годину у рату, од тијех 18 година у грађанском рату, 15 година у рату изван а 43 у граници. Великијех битака имала је 11.

У шеснајестом вијеку имала је Француска 85 година рата и то 33 године грађанскога рата, 44 године рата изван а 8 година у граници својој. Одсуднијех битака имала је за то вријеме 27.

„Из Штавице Округа Рожајског поћватали су Турци и поапсили дванајест главнијех људи и међу њима Раденка Родаја, најбољег родољуба у то мјесто и све то како кажу због њекијех договора са Србијом.“

„Нема њеколико дана ухвате колашински Турци кћер Стевана из Воднога, округа колашинског, да је потурче на силу, која никад нећене се турчит. Отац несретне ћевојке поће на суд турски и поплаче се, али када чују колашинци ће Стеван одио на суд, дођу другу вече наћ, оп утече, а они му све узму што је имао у кући и сву стоку из пред куће. Тако и данас исто муче ћевојку да се потурчи или да ће је убит.“

„Баш њеки дан, када је био пазарни дан у вароши Пјеваљима на сред вароши један Турчин убодје пожем сина Јока Ђенисијевића трговца, без икаква разлога, но само од силе и да види, је ли му оштар нож, и данас лежи од те ране.“

„Једну вече доће њеколико Турака, те запале куће по селима српскијем т. ј. Миловану Рабићу, Радеку Цмиљанићу, Јову Лековићу и све што је било близу њихови кућа сагори.“

„Није било давно баш на госпоћиндап убију Колашинци Мијајла са Селачнице, кадилука пјеваљског кад је одно у пркву.“

„Два Србина из истог кадилука звани именом кућана убију заптије у очи Божића у вароши.“

„Бока Зорића из Маоча убију Турци у кући, где је сједио са својом чељадом код огња.“

„Јована Остојића из Колашина наћу Турци ниже куће, те га убију из двије пушке и сад од рана лежи.“

„Дођу њеколико Пјеваљана и Колашинаца у Мића Госовића и сломе му врата и њега истуку све тољагама, а они кућу поробе и лежи и сад. Прилика је сва да ће од тог да умре.“

„Четири Србина сељака из кадилука пјеваљског ухвате заптије на путу који су ишли

пркви те их истуку штаповима, и оставе га пола мртве.“

„Једног су Србина баш њеки дан напали низами ће ради у пољу, и ту га тољагама убију на мртво. Још нијесам дознао како му је име.“

„Једну ћевојку из Подгоре, из кадилука пјеваљског, која је ишла у варош да понесе њеке потребе опу и мајци који су јој болесни били срету Турци, ухвате и потурче.“

„Видака Ђеделоглавића из кадилука пјеваљскога недавно убију Турци баш близу вароши. Истијех дана убију брата Петра Терзића.“

„Куд је велика дапица на јадни народ српски, који живи под Турцима, ту су сада направиле се велике чете турске, које иду по селима и чине свако зло: бију, краду, пале и дочекују на путове. Баш њеки дан дочека Абди Боко, арампаша једне чете турске на путу Васа Робовића, који је ишао из вароши, те га убију двије пушке и он кад га убију двије пушке, онако раћен паче за један камен код пута, и гаће једном. У толико га оставе Турци и на исти мах наџезе осам Срба из вароши те га наћу раћена и пренесу га у Језера будући је ту његова фамилија. И данас лежи од рана.“

Ето ти, српски народе, прпе слнке чемернога живота наше јадне робујуће браће у лијеној али погаћеној Херцеговини нашој. Добијасмо и добиасмо овијех дана одапде мноштво писама пунијех јадиковања, суза и уздаха. Невјешта пера у онијем јуначкијем рукама, што их стежу турски окови, покушавајући да нам опишу све злудме, које спосе, немогу да оаћу довољно израза у својијем јадовитијем грудима, него скоро сви махом завршују своја сузама орошена писма са очајнијем кликом: „Више се подносити не може!“

Не могућне нам је штампати сва она писма — јауке једне и исте. С тога повадиасмо из њих саме догаћаје и стављамо их ево на чело данашњем листу. Они нека говоре! Нека они кажу

У седамнајестом вијеку ратовала је Француска 69 година. Крв своју пролијевала је 17 година у грађанском рату, а 52 године изван границе своје. Непријатељи њезини непродираћу тога вијека у њезину унутарност. Великијех битака имала је 39.

У осамнајестом вијеку имала је Француска 58 ратничкијех година, 7 година проживила је у грађанском рату, а 51 годину провела је у рату изван граница својих. Већијех битака имала је 93.

Кад се ови знатни бројеви срачуне, имала је Француска за пет стотина година 75 година грађанскога рата, 76 година у и 175 година изван граница својих, укупно дакле имала је она 326 година рата. Ужасан број, а још ужаснији за благостање народа, кад се незаборави, да је то све за 500 година, да је дакле за то цијело вријеме народ уживао 174 године мира, али мира само по томе, што нијесу топови грвали, а он је и за то вријеме морао лијечити ране, које је задао прошли рат и страх од предстојећег.

И при свем том, што је рат у Француској тако рећи одомаћен и што грађански рат није није обичнији него тамо, опет су за то данашњи догађаји потријесали не само Француску него и страп свијет јаче него икада. Мач и огањ обара што је најдрацољивије, што су вијекови створили, што је Париз учинило првом свијетском вароши.

Страшне су ријечи, с којима париски дописници описују ужасне догаћаје тамошње.

Париз је данас позорица најжалоснијих појава, које је историја свијета сачувала у спомену. Устаници су запалили тиљерије и палате у којима је становало министарство војено и морско. Архитектонске љепоте Париза постале су жртве пламена и дима, пламена какав се није видео још од московскога пожара. Париз гори, а међутијем непрестано топови ричу, митраљезе праскају, бомбе падају и са више стране пушке страховито одјекују. Љепшега дана, од овога када се све ово догађа ни најживља фантазија не може замислити, небо необично ведро, плаво и чисто као икада. И само сунце сјајало јасније по обично, ваздух бјеше тих и неосећаше се.

На мноштво мјеста са обе стране моста подизаше се пламен и ужасне облачне дима до неба и задијело није никаква фраза, кад се каже, да је сунце помрачило.

И што пламен не прождире, то довршују бомбе версалијске војске. Небројене падају на Пантеон и на инвалидски дом.

На један пут се појави нов велики пламен. Узрујана светиња пита се шта је, а нико се не усуђује да оде тамо и да види. Подуизгорели листови од књига лете по улици. И одмах рекоше сви: библиотека гори. Између те ватре и ријеке види се пламен на још једно дванајест мјеста. Нико не сумња, да је и палату министарства правде постигла судбина тиљерија и лувра.

невјерпоне западу, шта раја подноси под не-сноснијем закрпљем звијерскога Турчина; не-ка они пробуде грижу савјести у опцијема, који подржавају сурову силу турску, да чини и у данашњем вијеку онаква безакоња; нека они нагоне стид на образ свијема онијема, на које пада одговорност, што се још ни данас не може Јевропа назвати земља слободе, јер кра-сни исток стење у истоме ропству у каквом је био и тада, када су ђедови данашње презрене раје спасавали Беч од турске навале. Нека они кажу то и нека питају Србина ђегођ га има и његову браћу по вјери, за коју страдају и по крви, коју им крвник сиса: можели се ово још и даље трдити!

И они зулуми, које напријед избројасмо само су догађаји од неколико дана и из једно-га краја несретне земље! Несравњено је ужа-слији број тих недјела, које чини турско бје-сниво у осталој Херцеговини, Старој Србији и Босни. Слобода и ред значи ту — бијење и убија-ње; правичност и закон — то је насиље, отимање и право јачега; сигурност имања и лична — то је паљење кућа над главама јадне раје и кидање глава у кућама њезинијем. Јадни Србин у Босни, Херцеговини и Старој Србији кућу има а без ње је, поља има а неужива га, породицу има а невесели се, јер му све зависи од ђуди турске, јер је и он и све његово само за уживање турске неситности.

И Јевропа зна то и трпи још, и ми видимо то и можемо да гледамо још!

Турчин је научио да гази, што је газио већ кроз толике вијекове. Никада не може он бити оно, за што га већ издају његови јевропски пријатељи — народ од умног напредка. Зулуми његови нијесу никада престајали. Но данас су се удвостручили, уостручили. Бугарска је за-кукала, Босна је заштитала, а Херцеговина и Стара Србија непрестају јаукати — и данас сви јаче него икада!

Како је то и зашто је тако? Види Турчин двије слободне кнежевине српске и њихову љубав према подјармљеној браћи својој и овјех тежњу к онијема, види комешање у Бугарској, види одлучно прегнуће Мисира и зна за жељу Грка, хоће Турчин свом силом фанатизма свога да прегазу ђаура, па да га или повори за увијек — или побје и разгони, и онда истребивши „восовске осветнике“, да начини исламску царе-вину — од земаља нашијех!

Пошљедњи и одсудни се час приближује. Спасавајмо браћу своју, да се спасемо сами! Спасавајмо се!

Тијерије су већ са свијем изгореле. Кров је пао и још само у доњем сирату гори и пламен и дим пробијају кроз одушке, које су до скоро про-зори били.

Светина повиче: „Пале Ројан гори!“ и доиста у колико се кроз дим и пламен могло разазнати и та палата бјеше у пламену.

Црква Нотрадам не могаше се више виђети. Мора бити да је и она изгорјела.

Непрође ни један тренутак, а да се нечује експлозија. Камен, дрво, гвозђе лети по вазду-ху и са страховитом праском пада на земљу. Задања на нијаци слоге сјају од пламена и сва-би камен њихов бљешти као злато. Нову оперу још није дохватио пожар, али је од дима јако општећена и било би чудо, ако би се спасла.

Тако и још много жалосније и још много опширније описују париски дописници данашњу слику Париза. Још се незна поуздано, је ли што мање пламен прогутао, него што се овје јавља, или још и више, што ћемо доцније до-цније. Но да су Тијерије са свијем изгорјеле о томе нема више сумње.

Међу жртвима огња има грађевина, које су много скупоцјеније, али опет зато ни о јед-ној се неговори толико колико о Тијеријама. И историја и лична осјећања исказују се данас над згариштем њезинијем. А и нема куће, која је више промјена преживјела и чуда доживила од Тијерија.

Сазидала их је Катарина медицејска? Пред

КРИЗА У УГАРСКОЈ.

Изборе у Хрватској ми смо поздравили с радошћу, с којом се само може поздравити по-бједа народне свијести послје дуге патње, по-бједа народне правде над тешкијем неправдама, које су спречавале слободни развитак живота народнога. И сама та побједа била би довољна да се весели народ српско-хрватски, јер је по-казао и свијету беспристраноме а особито сво-јијем непријатељима, да је здрав и зрије, да је свјестан и спреман за свјетлију будућност. Но побједа у изборима значи још много више од тога, значи да је зрелост народна паралелисала силу, с којом је до сад био угњетаван, да се дакле морају измјенити и одношаји између њега и његовог савезника. Са највећом извјешношћу очекивало се двоје од избора: или ће продрети опет владини људи на сабор — и онда би Хр-ватска била осуђена да још трпи, и ако у бор-би, зулуме Раухове владе у различнијим обли-цима; или ће на сабор доћи народни људи, људи који и знају и осјећају, па и смију и хо-ћеју да извојују народу оно, што му треба за његов самостални живот. У овоме посљедњем случају Мађари морају први осјетити ударца, по коме могу судити, како је тешко било нашем народу у Хрватској под ударцима њихове се-бичности. То је природна посљедица самога стања ствари, коју треба желити ни назира-ти тек, јер се она већ показала у Пешти и о-вој говоре скоро сви листови. Врло је озбиљан и пуц истине члапак „Реформе“ о садашњем одношајима Угарске, који каже да се зграда Деакова почиње већ љузати. То признају већ сви листови, па и они, који су досада Стефа-нову државу уносили као неки узор којем треба и завидити и подражавати. Но наједанпут сада се другачије суди, т. ј. са свијем противно и сада имају они право, који су прорицали пропаст силом модерном парламентарству ма-ђарском.

Но, вели даље, није само хрватски избор, није само велико незадовољство војничке гра-нице, Срба, Румуна и т. д. што је довело Ма-ђаре у овај опасни положај, но и у скуштин-скијем радовима, у чему је подражавано стра-нијем начинима, види се мађарско падање. Мађари су говорили: „Угарска то смо ми!“ и они су држали свакога за непријатеља, који им је због тога зло прорицао, јер су они тако суетни, да држе само онога за пријатеља, који им једнако ласка. На велику шлету своју они ће сада врло доцне познати своје пријатеље.

Не можемо да не саопштимо нешто из једног листа, који је и срцем и душом одан Мађарима. Пештански дописник „Вандерер“ овако пише о крви угарскога министарства: „Ви дакле још никако не вјерујете да ће пасти влада (Андрашијева)?“ запитах ја једнога. „Не-вјерујем,“ одговори он. „А докле не?“ упитах га опет, и незадовољни грађанин одговори: „Догод још штогод има у Угарској да се по-вјари.“ Тијем је вјерно означено наше стање. Ма колико се порицало и прикривало и ма како нам признање тешко било, ипак признати

њима је њезим син потукао своје хугенотске поданике. Наскоро за тијем умро је у споредној кући Хенрик IV., који је послје 36 г. грађанско-га рата доivio француској мир и благостање.

Под потонјим владама служиле тијерије за састанак великоме пјемству.

Луј XIII. покуша да сам влада. Љубимац Копцики, муж пегађе фрзерке краљице-удови-це, мораде пасти. Краљ заповједи да се убије тај сувладаоц. И четири племића ухвате све-моћнога маркиза убију га и донесу краљу у тијерије као трофеје његов огртач и сат.

Луј XIV. остави тијерије и подигне стап свога деспотизма у Версаљу и ту прикупи своје маршале, дипломате дворске пјеснике и удо-врице.

Луј XV. такође сјеђаше у Версаљу и од двора лачини харем, који су чували евнуси а зваху се њажеви и грофови. Разврат највећи. Подруг вијека бјеху тијерије у немилости. Краљени су у њима само кад и када одседали.

Једнога лијеног дана доведе револуција краљевство, Луја XVI. из Версаља у Париз у тијерије. Скупштина и државна власт подијели-ше палату. 9. Јуна пријави се и светина као трећи у савезу. Она заузео одаје Лујове и Ан-тоанетине.

И тијерије постадоше Лују тавница. Он хтједе побјећи, но устани га ухвати, и тијерије постадоше њихова својина. У тијеријама убија-ху они Швајцарце, и скале обојадисаше крвљу

морамо, да ми идемо к савршеном растројењу.

То је истинита ријеч и ми је читамо у листу, којега је уредник више пута у тамници лежао због своје љубави према Мађарима.

Сада настаје оно што смо недавно рекли. Стефанова држава била је моментано, привидно у модерном начину готова, но та кратковјечна вјештачка силом-грађевина, почиње већ сада да се са свију страна љуља и парламентарни украс неможе зјапеће пукотине покрити. Деаково уре-ђење Стефанове државе мора се распасти, јер није ништа друго, него несретно подражавање оне организације коју су Мађари хтјели 1848. да остваре. И тада је покушај дозо не само да растројства, него до анархије, до страшнога грађанског рата, до ужасне борбе народности, до пропасти сваке слободе. Но Мађари се не поучиле онијем ужаснијем искуством. Они ла-скаку себи, да би они продри са својијем про-јектом од 1848. само да није наступила реак-ција и да се нијесу Руси умјешали. Због тога и нехједоше попуштати од својега властољуби-вога доктринарства. И г. 1867. догоди се, да је један сахсонски доктринар пружио руку ма-ђарскоме. Обојица гледаху само Мађаре и Нем-це, и одаше се томе заносу, да ће они моћи основати за владу тих народа двоструку др-жаву. С ову страу Лајте збиља се моментано оствари исти предлог. А могло је и бити, јер народи, који су г. 1848. устали с оружјем против тога пројекта, били су г. 1867. са сви-јем изненађени. Ти су народи по својој правдо-љубивости, доброты и вјерности држали за не-могућно, да ће они пошље догађаја у г. 1848. моћи бити тако издани Мађарима, као што су доиста били. Аустро-угарско поравнање било је за те народе т. ј. за Хрвате, Србе, Румуне и т. д. тако изненадни државни удар, да су њима били доиста опесјешћени и у тој несвјестичи остали су пасивни по они долазе к себи и по-дижу се на рад и због тога иде мађарска др-жавна организација савршеној пропасти.

Деакова државна зграда неможе дуго по-стојати, јер нема чврста и права основа, т. ј. неможе за то, што није подигнута на правнијем природнијем одношајима земаља и народа, на напљећенијем правима државе, на правој равно-правности и општој истинској слободи. Мађари као мањина хоће да подигну за себе слободу народну државу у којој би се сви други народи, као знатна већина имали изгубити. То је немо-гућно, а кад би било могућно, било би приједно проклетства, јер је противно и праву и сло-боди.

Од часа, када су Мађари заборављајућу и дру науку свога великог и светог краља Стефана, почели свој језик наметати свијем другим на-родима почела је и унутрашња народна борба у Стефановој краљевини. Док је та краљевина била савез равноправних народа, постојала је и мо-гућност природнога развитака, у којем шта више у неколико ни хегемонија Мађара није иску-чена. Централисана Мађарска није могућа јер Мађари немају ни права ни физичне ни душевне снаге, да образују такву државу. Догод се Сте-

њиховом Луј промјене своју тамницу. Одведе-ше га из тијерија у храм. Народна скупштина заузме и другу половину двора. Пред двором подигоше шафот за његадњег господара ти-јерија. Девиза побједоносне револуције је: „Сло-бода, једнакост, братство,“ бјеше исписана на двору. Томе начелу заклана је жртва — Луј. Но свештеник жртве, Робеспјер, незаоста дуго за њим. Гиљотина је свршила над њим, што је пушка започела.

Неколико мјесеца трајаше република, кад дође један корсички војник и владаше као кон-сул. Из њега се разви цар.

И тијерије опет добише повога кирајнију. Кад је улазио у двор спази надрис: „Слобода, једнакост, братство.“ И он заповједи да се ти надрис одмах уклони. И буде уклоњен одмах. На мјесто онога натписа приковаше царскога крунисаног орла. И двор постаде виша стражара. Наполеон пе сједи није дуго. Одатле је заповје-дао Јевропи. На поледици руској клизне цар и он промјене сјајни двор са острвом Елбоа. И за тијем опет славаше свој други улазак у ти-јерије. Пошље битке код Ватерлоа дошав у Па-риз одсједне у Јелисеј. — тијерија не више више.

Од странијех сила доведен дође Луј XVIII. у двор отаца својијех. Тијерије примаше два цара, једнога краља и мноштво странијех кне-зова, побједилаца Француске. Писмено обећање дато народу у тијеријама: „Ти си слободан,“ недржаше се. Пошље 15 година друго писмо:

анова држава звана Hungaria, dotle су се и сви народи могли звати Угарима, као што се Немци, Французи и Италијани Швајцарцима зову. Али како се од те државе учини „Мађарорсаг“, т. ј. једино мађарска отачбина, Мађарска, престао је и онај угодни природни и историјски одношај, јер никада неће Хрват, Србин, Румун и т. д. казати: „Ја сам Мађар.“ Називом „Мађарорсаг“, надутом и властољубивом изјавом, да у Стефановој земљи има само један политички народ, т. ј. мађарски, Мађари су као своји највећи непријатељи ту земљу у духовима немађарских народа поцјепаили и отворили пут фактичком распаду њеном. Догод је државоправна самосталност Стефанове земље била угњетена, dotle су се сви народи њезинај заједно с Мађарима борили за ту самосталност, dotle су они као предходници борбе за општу слободу били искрено и снажно подпомогани од свију искрени пријатеља слободе и изван Угарске. И тој помоћи имају Мађари највише захвалити што су се подијелили из ропства. Да су године 1861 Хрвати, Срби, Румуни и т. д. отишли у бечко царевинско вјеће, и да су Чеси Пољаци и Словаци да су сви њемачко-аустријанци одобрили теорију Шмерлингову, на да су казали: „бунтовнички Мађари су разгоњени и они морају као милост пријети фебруарски устав,“ — онда би Мађари тешко и најмању слободу и власт постигли, с којом се сада толико поносе и размећу. Но када је искренијем судјеловањем свију народа Стефанове круне и учешћем Чеха, Пољака и Словенаца и доста слободоумнијем и правичнијем њемачко-аустријанцима дошао час општега ослобођења, онда узеше Мађари слободу за себе као повластину, друге народе у истој држави начинише одузимама и оруђем, учинише их материјалом за мађарску величину и сложише се и с народима друге државе половине с једином намјером да се и њима користе за своје цели. Од тога часа морали су и морају сви народи хабсбуршке монархије, морали су и морају сви пријатељи праве слободе и правичности мађарску политику једногласно и одлучно осудити.

Велика је обмана мислити, да ће Мађари својим сународницима дати неку парламентарну слободу, коју и они сами имају. Кадав је то парламент, у који су народи сметкама и силом увучени, само да изгледа: као да су се ти народи својеволно одрекли својих хисторискијех права! Кадав је то парламент, у којем ердељски Румуни никакво, а остале народности само за то учествују, да протестују против тога система! Каква је то парламентарска влада која да би се с поља показала и одржала, учине на изборе, те на пр. Словаци само три, заступника своја имају у парламенту! Пештански сабор је само представништво Мађара, с тога је према надмоћности другижих крњи сабор, па шта више и према самом мађарском народу, он је само сабор владајуће странке.

Нека дакле Мађари чују и приме к срцу опомену својих искренијех пријатеља: „Потрудите се искрено и савјесно, да вану привремену државну зграду из темеља и то на основу природних и хисторискијех одношаја, на основу

„Налог из Ст. Клуа“ погази прву ријеч. И. Паризани гвезно подијепаше бијелу заставу вјероломнога краља, Карло Х. промјени тиљерије са станом у Герцу.

Дође 12 Фебруар г. 1848. У краљевом двору и око њега немир. Гвоздена врата затворена. У наоболо војничка спрема. Ноћу у 2 и по сата дође Тијер краљу у тиљерије. Кад је свануло изишао је из двора. Барнаде бјеху већ свуда по Паризу. У 5 и по сати изишао је војска из Тиљерија да спасе краљу варош а с тијем и владу. Кад је Тијер опет дошао у двор добио је налог, да састави министарство. Доцне је! Революција је побједила? Вика: „У Тиљерије!“ поновила се пошље осамнајест година. Министарство Тијерово трајаше једну уру. Народна гарда здружила се с револуцијом. Само код тиљерија бјеше боја за Луј Филипа.

Подне је. Велика узрујаност у дворани. Луј Филип пита: „Могу ли се држати тиљерије. У мах утрчи Кремије: „Господару! Ни тренутка не смијете губити, народ продире у тиљерије.“ Краљ се обуче и побјегне кроз тиљерску башту. И са истога мјеста, гдје му је отац погинуо, побјегне краљ на волима, која га чекају.

Варљива нада задржа Јелену орлеанску у двору. Но република се прогласи, тиљерије осташе пуне и пошље двије године дочекаше опет протугу Луја Бонапарта. И опет посташе тиљерије мјесто кратке сјајности. Маршалци, књажеви окружавају њега, а шпанолску Јевђенију највећи

прае, опште равноправне слободе преустројите, а похитајте с тијем, јер ће се иначе срушити ваша кућа над вама и закопаће вас својим развалинама!“

ДОПИСИ.

У ЦАРИГРАДУ, 16. Маја. — Новости овде има сваковрсних, а јавићу вам само оне, које читатеље нашег листа занимати могу, и које се непосредно нас и наших интереса тичу. Од како се црноморско питање на лондонској конференцији у корист наше братске Русије рјешено, од онога времена види се, да су и одношаји Русије к Турској са свим пријатељски. Биће те чули како је цар Александар султану, Али Паши и још неким великашима, свега осамнајест на броју одличја послао, која су пре неколико дана с великом церimoniјом кроз руског посланика Генерала Игњатијева султану и осталим достављена. Данас дознаје се да је и Султан цару Александру, кнезу Горчакову и Генералу Игњатијеву ордене подарио. На тај појав добри одношаја између Русије и Турске многи на попречно гледају, и себи никакво разјаснити не могу: што је повода дало те се Русија у данашње вријеме с Турском пријатељи? Они који околности не познају, и о ствари само површно суде, говоре да Русија турског пријатељства треба. Ми пак знамо, да Русији особито у данашње вријеме баш никакво турског пријатељства не треба, већ ту са свим нешто другог има, што је Русији повода дало, с Турском у добре спошаје ступити. Пре свега повод је конференција, на којој је Турска дозвољено благоразумља и политичке умјетности показала, и одма се изјавила, да је праведно руском захтјевању одобрити. Друго је што се турска увјерила да јој пријатељска Аустрија не престаје, ноге подмеће, о некакој својој мисији на истоку сања, и непрестано о присвојењу Босне и Херцеговине и подунавски кнежевина булазни. Русија из првог, а Турска из другог разлога, пружиле су једна другој руку, и вјерујте, да данас између Петрограда и Цариграда добро споразумљење влада.

Непријатељи и противници Русије, имају повода на све те појаве, и дружење Русије с Турском попријекло гледати, а кад и ми о ствари иначе судили неби, то би се и нами кожа жежити морала, кад чујемо и видимо, да се наша руска браћа, с нашим највећим крвником друже и пријатеље, јер би и то на нашу несрећу уперено било. Ми се барем до данас још на нашу руску браћу жалити не можемо, да су нам пакосна и неискрена била, шта више признати морамо, да је братска Русија за нас све опорадила, што је урадити могла; а што су неке погрешке у политичком поступку Русије, особито у ономе времену, кад је Которски залив Аустрији у руке допао, на штету, особито Црне Горе изишао, а Русија је у оно вријеме са свим другичје поступити могла, то, ипак нашу руску браћу кривити не можемо, јер су у она времена и саме користи Русије на многим мјестима

дуксуз. Владаоци јевропски долазаху у госте. Но среће нема у тиљеријама. Још ни један владаоц није весело свршио у њима.

Уз тај жалосни двор стоји као њека противност тиха, красна башта, та и њој је узео Наполеон мир. Он ували Француску у рат, остави тиљерије да из Ст. Клуа објави свијету рат.

Наполеон III. не виђе више царскога двора. Бјеше побјеђен и ухаћен. Њега затворише на Вилхелмсеу а Јевђенија, тек што је дошао у Париз глас о његовој срамоти, побјеже као Луј Филип, кроз тиљерску башту.

И још се не свршава судбина тиљерија. Сада постадоше болница. Париски орао бјеше оборен и на његово мјесто развијена застава са жевевскијем крстом. За тијем долазе двије владе једна за другом: народна одбрана и комуна. 6. Марта о. м. уђеше усташи у тиљерије. Царски двор бјеху лане, па онда болница, па онда утврђење комуне, и најпошље рекоше, да су под тиљеријама мине. И ноћу између 11 и 12 Маја запалише је усташи и данас је само гариште онђе, гдје неки дан стајаше царски двор са толикијем усноменама.

Тако ето изгореше палате париске. То је ето судбина славнијех тиљерија. Жалосна доста! Но можда и не би била тако жалосна, ако је с тиљеријама изгорио и корен свију оних за, покварености и тираније, што излазаху из тиљерија и сисаху срч народу!

окрњене. Тако ни данашњи појави о збижењу Русије к Турској или обратно ове к Русији, није никакво на нашу штету, шта више већ не корист саму балкански народа уперено. Тако причају, а тому се и вјеровати може, да ја Генерал Игњатијев са свим отворено султану и Али Паши казао, да ће Турска прије или после своје јевропске земље изгубити морати, а то ће бити, како се народи на балканском полуострву споразуме и неку заједницу створе, а Турска никакво у стању нит' је данас, још мање икада ће бити истијем на против стати; друго што слободи и напредку нико на пут стати неће, нит' Турска код такови појава на пријатеље и сајузнице рачунати може, с тим мање што је Русија с народима на балканском полуострву по језику и вјери везана, и на сваки начин помоћи им мора, још мање дозволити може, да турској нека страна држава проти слободе истих народа помаже. Интереси Турске нису у Јевропи већ у Азији рекао је Генерал Игњатијев, за то треба да Турска сву своју пажњу на азијатске провинције обрати, и Русија ће јој помагати да у истим, осврњена не буде. То је повод руско-турском пријатељству дало, и тек је видно да је исто на нашу корист уперено, само ако ми наше користи разумјевали будемо.

Архимандрит Серафим Перовић са своја два друга нахођи се у манастиру Хилендару или руском манастиру, право не знам, а Гавро Вучковић одиремљен је у Бајрут. Посреством Генерала Игњатијева Перовића су у свету Гору послали, иначе и њему је суђено било у жарку Африку путовати од куда се више ни вратио не би. Говоре да је Игњатијев и пресуду покварио, и турке приморавао, да исте наново суде, зато је и митрополит Дионисије из Босне у Цариград позвао.

Мјесто покојног славјанског добротворителног друштва, које је под покровитељством Али Паше стојало, образује се ново друштво које ће се само „српско“ звати, и које ће непосредно под покровитељством Генерала Игњатијева стојати. То друштво има у виду да оснује и читалиште, и већ се као што се извјесно зна до 120 особа уписало, који ће годишње по 200 гроша плаћати. Међу те особе спада Генерал Игњатијев, генерални конзул г. Хитров, српски заступник г. Христић, г. Богичевић, црногорски капетан г. Јоко Воичин Јовићевић, као и многи из руског заступства и конзулата.

Многи далматинци и други славени срде се што ће се то друштво „српско“ а не „славјанско“ звати. По правди, и узимајућ обзир данашње доба времена које изискује, да се све здружи и побрати особито што је једног порекла, то би са свим умјесније било да се то друштво „славјанско“ а не „српско“ назове, а тим пре што ето видимо, да понављаше Руси и други славени у истом учествују. Али има нешто што и то оправдава, и на редује да вам о покојном друштву славјанске узјамности изпричам. Пре годину дана та је мисао поврнута и остварена. Јужни славени особито далматинци јако су у томе друштву учествовали, али то су људи били, који цјељ друштва никакво поњали нису. Друштво се „добротворно“ завело, а они су одма неку политичку агитацију из истог изпрели. Продри су да су Бајст и Андраши за почасне чланове наименовани, и то се друштво на странке подијелило, била је странка аустријска, језуитска, и најпосле ћорави. Срби и остали видниш недозреодост, иступе, и тако тога друштва више нема. Садање друштво, кажу, на захтјевање Генерала Игњатијева треба да се „српско“ зове, само да противници славена исто с „павластичким“ не прекрсте, а ком је воља учествовати, може, а ко неће, ето му Бајста.

Српско училиште постоји, и добро напредује. Помоћ Русије од 2000 руб. годишње редовно долази, а од Генерала Игњатијева устројена лотерија добру је корист допринјела. Српско правитељство чујем, ријешило је истом учитељу неку помоћ говоре 300 цес. дук. годишње давати. Генерал Игњатијев покровитељ је томе Училишту.

У ЦАРИГРАДУ, 20 Маја. Још се непрестано говори да ће цар Александер концем Јулија мјесеца султана овде посјетити, а да ће одма за тим Султану цару Александру посјету у Јалти одвратити. Тим гласовима не може се још за сад вјеровати, јер се из поуздана извора још ништа не зна. Једна ствар има која многим бар површно сумњати даје, да ће њека већа личност Цариград посјетити, јер се у летном двору генерала Игњатијева велике припреме чине. У посланству руском још ништа поуздано не знаду, а ако и знаду то све прикривају, толико се бар

знаде да је генералу Игњатијеву 100,000 рубаља дозвољено, да зимни и љетни двор обновити може, а будући да су обадва двора са свим нова, и то по најновијем укусу и то јако рационално намјештена, то онда мора бити, да ће ако не цар, а оно њеки велики књаз Цариград посјетити. О пролазку руске флоте кроз Дарданеле и Босфор још се ништа поузданог не зна. Једни говоре, да је већ њеко бродовље Крошштат оставило, и за средиземно море одплвило, и да ће скорих дана четири оклошнице овуда за црно море проћи. Као извесно држе, да ће велики књаз Александри, кад се из Америке са својим одјељењем бродовља поврати, кроз Цариград у Крим доћи, гдје ће се за то вријеме и цар бавити. Устанак у Арабији међу асирским племенима, по гласу турског новинарства, већ је угушен, али нови заплети који с вицекраљем мисирским на среду излазе, као да султану јаде задају. У Цариграду на сваки начин држе, да њека страна сила на вицекраља јаки утицај има, и да она сама на то смјера, да види, да ли доиста између Русије и Турске тјешњих договора има. Многи држе да ће и садашња разпра између султана и вицекраља у мирном проћи. Пре њеког времена, говори, продао је њеко, њеку измишљотину Турцима за готове паре. Та измишљотина састојала се у томе, као да је између Србије, Црне Горе, Грчке, Румуније и вицекраља мисирског савез склопан, који је па то уперен, да се султану рат објави, и сваке своје што му припада узме. Та празна вјест кажу јако је на султана и Али нашу подјеливала. Бог би дао да је то истина, али судећ што се у Румунији ради, као што и у Грчкој ствари трајаво стоје, а у Мисиру страни утицај господари, то се и напред кавати може, да из тога брашна хлеба бити неће. Турци се тога плаше, јер је само то једини начин који онога тренутка Турску оборити, и живот хришћанским народима повратити може. Али док Грци још непрестано о своје прометству византинској царевини сањају и нашу бугарску браћу у њиховој црковној слободи стежу, то се ни помислити не да, да ће ствари у другом смислу бољи правац узети: није се чудити, што цариградски Грци као и проклети Фанариоти на том раде, да се мање задовољни праведним жељама бугарског народа, већ и Грци из краљевне, који тек то с патријархом ништа скупног немају, јер га само привидно као главу цркве признају, све употребљавају, да Бугари своју првву недобију, већ да фанариоти и на даље Јеленизам шире. „Није пиво пошто је“ пјева покојни владика Његош, те тако и Грци, што су погрчили, то ће им и бити, а даље ни корака. Сувишно Грци нека сивају, а Срби и Бугари треба да се мало живље о својој будућности постарају, и треба да их једна мисао руководи и оживљава, те ће и без грчких мудраца до свога доћи.

Мјесто умрлог руског консула њемца Еберхарда, већ је г. Хитрово, дипломатски чиновник из Одесе своје мјесто заузео. Г. Хитрово сродник је с генералом Игњатијевим, а познат је као велики Славјанин, а тому пријатељ Срба и Бугара.

БРАЈИЛО, 15. Маја. — Вашијем читаоцима биће познато узружано стање, које је владало у овој кнежевини. Њеки су у томе гледали велику опасност, која је по њиховоме мишљењу могла стати и независности земаљске, а други су се опет надали, да ће Румунија онијем начином доћи у положај да о поља постане сасвијем независна, а унутра да за свагда отклони опасност, која је пријетила постојећој слободи. Ствар се свршила на много мирнији начин него што се очекивало. Млади кнез који је био већ тако рећи спреман за полазак покушао је још једном све за своје одржање, употребивши је сву енергију своју и сва средства јавна и тајна: у прва се могу бројати распуст скупштине, општинских одбора и пут по кнежевини, а у друга — она средства, која се обично употребљавају у тијем приликама. Послије свега тога, удајући се у предходне мјере очекиваху се избори, који ће ријешити судбину садашњег стања на можда и положај кнеза Карла. Избори су сада свршени и као што се види труд владиних органа није остао без успјеха, јер су избори за слободњаке испали не повољније него икада. И у самијем онијем мјестима, у којима су првеваци имали надмоћнији уплив изабрани су сада владини људи.

10. Маја биле су изборне скупштине у свијема окружијама, па истога дана у вече баш због тога представљано је у нашем мјесту у позоришту „Пад конституције у Румунији,“ као и пад Наполеонов. Такве ствари учичу на

расположење народно, по влада се постарала да осигура изборе по својој вољи и да јој слободњаци непобркају посао.

У овдашњој вароши а тако је било и у цијелој кнежевини, сви су полицајци били обучени у грађанско одјело, а то за то, да њихов број, који није мали у Румунији, невријећа народно осјећање својом униформом, а осим тога још и више за то, да могу непримјењени присуствовати свијема зборовима народнијема.

Пријатељу праве слободе народне мора бити жао што се полицајство шири у овако младој кнежевини као што је Румунија. Та гдје је и владаоц и влада исто што је народ, напшто ту та недостојна срества, с којима се само деспоте одржавају, па опет за кратко вријеме (као Наполеон у Француској.) Полиција и шпијунство нијесу никада добра довијели онијема који троше на њих народно благо, јер је само искреност и сагласност народних органа и народа у тежњи к једној и истој цели најпоузданији темељ трајатности и правага напретка.

Говори се, да је кнез Карло, кад је путовао из Букурешта у Јаш, како у Букурешту, тако и у свијема варошима оставио по неколико људи, да му држе страну, па ће их послјие све наградити. Тај је глас оставио врло неповољан утисак у народу. Противност против садашњег кнеза не таји се много и у таквијем приликама увијек се чују гласови за бившега кнеза Кузу. Симпатија према њему расте и пећете па једноме мјесту чути, жалење за њим.

Од предстојеће скупштине народ много изгледа и ако је састављена од људи, који се не зову народне странке. Г. Братијано, при свем томе што му се стављају велике препреке у великото је повјерењу код народа, а то колико због његове унутрашње борбе толико и због тога, што он најочитије тежи за спољашњем ослобођењем и за заједничкијем радом са браћом, која имају да подјеле меџан с Турском.

Неможе се тајити, да је данашње стање, у којем се Румунија налази, изгодно за напредак народни, али томе има узрока због којих негодговарају слободњаци. Свакако је желити, да Румунија дође у положај такав, какав јој је потребан у данашњем стању ствари на истоку.

ЦЕТИЊЕ, 28. Маја. — У Јевропи чувени скитач, најпознатији под именом Дука од Медуна, пао је нашој власти у руке и ево га већ од неколико дана у затвору овђе на Цетињу. Он је на жалост родом из Бјелопавлића, и право му је име Рашко Милутинов Гроздоловић, но то је само овђе признао јер су му сви трагови похватани, а у свијету је узимао сваки дан друго име. Издавао се сад за овога грофа, сад за онога кнеза, или рођака једне владајуће породице, а у српскијем крајевима често за сина Луке Вукаловића. Ово је онај исти Дука од Медуна, који ће бити познат нашем свијету из чувенога процеса његовог у Паризу, гдје је био оптужен због злоупотребе имена и знатне новчане преваре у одношају с једном грофицом. У Риму опет једноме канонику св. Јеронима измамио је неколике стотине шилера, а у Бениви једном трговцу до 15,000 талара. У пошљедње вријеме вукао се по нашијем крајевима под именом Гарашанина (сина) као члан измишљена друштва „Прва југославенска борба,“ и имао је печат са тијем натписом у наовоко а у срједи двије руке стиснуте и два прекрштена мача. Он говори језике: српски, француски, њемачки, талијански, грчки, руски, турски а можда и још који. Зна мноштво народних пјесма на изуст, издаје се за списатеља и пјесника и наводи њеке своје пјесме. Говори о свијема нашијем народнијем људима, као да све лично познаје, а тако исто о јевропскијем великијем људима. Он каже сам за себе, да је његов живот пунији чудних догађаја него и онога грофа Монте Христа. По свему се види да је даровит, али злоупућени живот начини га шарлатаном. Његов испит пред судом, који ће се ових дана држати, биће на сваки начин јако занимљив.

Вјести из нашијех и туђијех земаља.

— О турскијем зулумима јављају сада и страни листови више него икада. У Босни се већ не може зулум подносити. У Новоме Пазару бацили су Турци у тавницу 200 Срба, међу којима има и мухамеданаца и то због њихове симпатије к Србији. И у Херцеговини се затва-

рају најодличнији људи, а њеки су и у Африку прогнани. Баба Дуку и Грешину западнице фанатички Турци. Шта ће се из овога излети? Песимисте проричу скоро устанак. Биоградски дописник „Н. Лојда,“ који ово јавља, мисли да неће до тога баш тако брзо доћи, али жалосни сукоби да ће се тешко избјећи!

— Зна се поуздано да вице-краљ мисирски неће доћи у Цариград, да се поклати султану. Напротив он је продужио задати градове и јако се оружа, а порта тако исто. Сукоб је неизбјежан.

— Италијански краљ хоће да захвали на прјестолу и то прије него што се влада пресели у Рим.

— У Паризу је са свијем угушен устанак. Чланови комуне сви су које поубијали, које похватани. Ухваћен је и Рошфор и осуђен на смрт. Да ли је већ погубљен не зна се. Инглески листови осуђују версаљску владу, што поступа са ухаћенијем устанима нечовјечније, него сами устани.

КЊИЖЕВНОСТ.

— „Народне јуначке пјесме о Краљевини Марку,“ издаје књижара Велимира Валовића у Биограду.

У књизи под горњим насловом биће ово: 1. „Краљевини Марку у народним пјесмама,“ или како наш народ сматра тог јунака. 2. Пре свију пјесмама еп „спага народа,“ за тим долазе народне пјесме. 3. Урош и Мрвачевини. 4. Марко Краљевини и вила. 5. Марко Краљевини и Југана Богдан. 6. Ђевојка паметурила Марка. 7. Марко Краљевини и Вуча Јенерал. 8. Марко Краљевини и соко. 9. сестра Леке канегана. 10. Марко Краљевини и бег Констандин. 11. Марко Краљевини и Мина од Костура. 12. женитба Краљевини Марка. 13. Марко Краљевини познаје очину сабљу. 14. Марко Краљевини и Али-Ага. 15. Марко Краљевини и кћи краља арапскога. 16. Марко Краљевини и арапин. 17. Марко Краљевини и 12 арапа. 18. Краљевини Марко и Муса Кесеџија. 19. Краљевини Марко укида свадбарину. 20. Орање Краљевини Марка. 21. Краљевини Марко у азачкој тавници. 22. Марко пије уз рамазан вино. 23. Турци у Марка на слави. 24. Краљевини Марко и Бемо Брђанин. 25. Смрт Краљевини Марка.

Осим ових пјесма биће уз књигу и лијена дворезна слика „Сан Краљевини Марка.“

Књига ће изијети 10 штампаних табак, а кошта за Србију 6 гроша чар. за Аустро-Угарску 70 новчића.

Скупиљачима девета књига на дар.

Рок предплати до 20. Маја, а књига ће изаћи до 15 Јунија о. г.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Враћајући се са дуговремена пута свога, на којем сам купио прилоге за Високе Дечане, гдје је задужбина нашега цара Стефана изложена у дарцима времена јако оштетена, па је сада ваља оправити, да би овај драгоцени споменик наше сјајне прошлости и потомству у цијелости остао, — не могу пропустити, да не изјавим јавно захвалност свијема родољубима српскијема у Војводини и Хрватској, који својим прилозима овој богоугодној цијељи припомогуше.

Уједно изјављујем, да они родољуби, који још нијесу, а хтјели би припомоћи овој задужбини српској, могу своје прилоге послати високопросвештеном г. митрополиту Михајилу у Биоград, који ће их манастиру В. Дечанима доставити.

На Цетињу, 26 Маја 1871.

Кирил Андрејевић,
архимандрит у В. Дечанима.

О Г Л А С.

Молим, читајте! Част ми је овим јавити, да сам по уговору са „главном српском књијаром“ у Биограду примио се повереништва књијарског за Нови Сад и околину, и у одељењу (филијалу) код мене моћи ће се свака књига добити, која се у Биограду узштама.

Исто тако може се и сваке српске књијевине на мене обратити кад би рад, каково дело своје дати ми на распродају (у комисију).

У Новом саду на Бурђев-дан 1871.

СТЕВА РАТКОВИЋ,
трговина „код сребрне руке.“